

Õpetajatöö kui turundus. Intervjuu emakeeleõpetajaga

Vastas Krista Mihkels,
küsitles Andra Rumm

Krista Mihkels on väikeses Melliste algkool-lasteaias eesti keelt ja kirjandust õpetanud 2016. aastast. Tema sõnul on õpetaja olla küll raske, kuid meeletult äge. Ta võrdleb koolis töötamist Ameerika mägedega. Õpetaja peab olema valmis kõigeks. Samas annavad õpilased vastu väga palju energiat, kohati rohkemgi, kui ise neile suudad anda.

- **Astusid 1996. aastal Tartu ülikooli eesti ja soome-ugri keeleteaduse bakalaureuseõppesse. Mis viis sind just selle erialani?**

Mulle on tegelikult juba päris väikesest peale eesti keel ja kirjandus meeldinud. Samas keeleteaduse eriala valik oli mõnevõrra juhuslik. Kaalusin mitme eriala vahel. Näiteks Pärnust Tartusse sõites plaanisin paberid psühholoogia erialale sisse anda. Kui ma aga ülikooli peahoone uksest sisse astusin, märkasin esimesena eesti keele ja kirjanduse eriala vastuvõttu. Üsnagi spontaanse ja juhusliku otsusena andsin paberid hoopis keeleteaduse erialale. Võimalik, et alateadlikult järgisin sisetunnet ja valisin selle, mis oli just mulle omane.

- **Kas oled vahel kahetsenud, et ei läinud siiski psühholoogiat õppima?**

Mitte kordagi. Eriti just bakalaureuseõppe aeg oli ülimalt põnev, meeletult avardav ja andis mulle väga palju. Meid õpetasid oma ala spetsialistid, nagu Haldur Õim, Tiit-Rein Viitso, Ago Künnap, Mati Ereht, Mare Koit ja paljud teised.

Bakalaureuseõppe loengud olid väga mitmekülgsed. Mäletan, et võtsin valikainena astraalmütoloogiat, mida õpetas Enn Kasak. Eredalt on meeles ka maailmakirjanduse õppejõud Jüri Talvet ja antiikkirjanduse õppejõud Jaan Unt.

Kuulasin ka Tiit Hennoste suulise keele loenguid ja tegin oma seminaritöö suulise keele teemadel. See maailm tundus mulle eriti põnev. Ma ei oleks osanud gümnaasiumis ealeski arvata, et keeleteadus võib nii huvitav olla. Gümnaasiumis keskendusime emakeeletunnis ikka kirjandite kirjutamisele ja õigekirjareeglite õppimisele. Keeleteaduse eri suundadest ei räägitud.

- **Ülikoolis oli sinu teadustöö suund suuline eesti keel ja suhtlus. Mis ajendas sind just suulist keelt uurima?**

Mul tekkis väga suur huvi just suulise keele vastu, sest minu jaoks olid suulise keele loengud justkui äratus. Ma ei olnud kunagi suulist spontaanset keelt teadlikult analüüsinud. Mustrite avastamine, mida inimesed suulises spontaanses suhtluses järgivad, oli ääretult huvitav.

Seminaritöö teemaks valisin vestluskaaslase algatatud parandused. Selleks lugesin Schegloffi, Jeffersoni ja Sacksi 1977. aastal ilmunud klassikalist artiklit suulise keele kohta. Selle najal hakkasin inglise keele tulemusi võrdlema eesti keele omadega. Edasi läks kõik väga loomulikult. Tegin bakalaureusetöö samadel teemadel ja läksin suulise keele teemaga doktoritööni välja.

- **2013. aastal kaitstud doktoritöös, mis algab tabavalt „Keel, keha ja kaardikepp“, uurisid klassitunnisuhtlust. Kas tundsid juba doktorantuuris huvi kooli ja õpetajatöö vastu?**

Doktoritöös uurisin koolitunde, aga tegelikult oleksin võinud uurida mistahes liiki suhtlust. Miskipärast huvitas mind just koolitunnisuhtlus. Kui järele mõelda, siis olen õpetajaks tahtnud saada juba väga noorena. Võibolla sealt tuli alateadlikult see valik.

Teine põhjus oli see, et mul õnnestus saada kokkulepe õpetajatega, kes olid valmis, et filmin nende tunde analüüsiks vajaliku videomaterjali saamiseks.

Doktoritöös uurisin, kuidas on mittekeeleline käitumine seotud parandusjärjendite ülesehitusega. Koolitundidest tuli välja, et kui õpetaja algatas

suhtlusprobleemi pärast paranduse, siis ta keha püsis nii kaua sellises nii-öelda parandusalgatuse asendis, kuni probleem jõudis lahenduseni. Mõnikord oli keha asemel just kaardikepp see, mis jäi tahvlil peatuma seniks, kuni suhtlusprobleem sai lahenduse. Neist tulemustest tuli ka pealkirja esimene pool „Keel, keha ja kaardikepp“.

- **Töökohustuste pärast õpetasid ka ülikoolis. Kuidas see sulle meeldis?**

Alguses oli ülikoolis õpetamine tõesti lihtsalt kohustus, sest pidin teadurina õpetama teatud ainepunktide ulatuses. Lõpuks aga kujunes see väga ägedaks kohustuseks. Sain ise sellest meeletult palju. Õpetasin üldaineid, nagu „Keeleteaduse alused“ ning „Suulise ja kirjaliku väljenduse õpetus“, kus ma pidin ise hästi laialt teadma. Nii et kui loenguid ette valmistasin, siis tegin meeletu koguse tööd ja õppisin sellest väga palju. Samuti meeldis mulle väga üliõpilastega töötada.

- **Mille poolest erineb üliõpilaste õpetamine koolilaste õpetamisest ja mille poolest see on sarnane?**

Sarnane on see, et kui materjali hingest läbi lased ja kui ise oled veendunud selles, mida õpetad, siis see toimib nii õpilaste kui ka üliõpilaste puhul.

Erinevus on see, et kui üliõpilasi teema ei huvita, siis nad ei näita seda välja. Üliõpilasi ei pidanud korrale kutsuma. Kui aga kooliõpilasi teatud teema parasjagu ei kõneta, siis nad võivad hakata näiteks joonlauaga kolistama või meelega midagi muud tegema. Kooliõpilased on vahetumad kui üliõpilased. Kooliõpilastel näeb kohe näost ära, kui neile midagi ei sobi.

- **Kas läksid teadlikult maakooli õpetama? Mis eelised on maakoolil linnakooli ees?**

Ma ei läinud teadlikult maakooli, vaid olin avatud eri pakkumistele. Lihtsalt töö otsimise ajal oli Melliste kooli pakkumine. See tundus minu enda jaoks ideaalne.

Ma ei oska maa- ja linnakooli võrrelda, sest ma ei ole linnakoolis õpetanud. Võin lihtsalt oletada. Maakooli eelis on ilmselt see, et algajal õpetajal on lihtsam sisse elada, sest seltskond on väike. Vähem õpilasi annab võimaluse individuaalselt lähenda ja jagada õpilastöödele põhjalikumat tagasisidet.

Omast kogemusest tean, et maakoolis on isegi kümne õpilasega päris palju tööd. See on juba piisavalt arvukas ja vahel valjuhäälnel seltskond. Ka väikese koguse õpilastööde tagasisidestamine võtab palju aega. Näiteks kui õpilased kirjutavad jutustust, siis selle valmimine on protsess, mis vajab pidevat muutmist ja tagasisidestamist. Ma ei tea, milline oleks töö kvaliteet, kui mul oleks 24 või rohkemgi õpilast.

Kui õpilasi on vähe, siis on ka õpetajaid vähe. See tähendab väga ühtehoidvat kollektiivi. Koolis on alati keegi, kelle hõlmast kinni haarata ja küsida, kui millegagi hakkama ei saa või milleski kahelda. Eriti esimesel aastal sain meeletult toetust.

Meie kool on väga kokkuhoidev ja toetav nii õpetajate kui ka õpilaste seas. Näiteks kui mul oli vaja minna pedagoogika täienduskoolitusele, siis kool toetas seda ja kohe leiti asendustunnid.

Mina ise ei kibebe linnakooli, vaid olen maakoolis väga rahul.

- **Sul on teadustöö kogemus ning eriti suulise keele ja klassitunnisuhtluse uurimise kogemus. Kuivõrd saad oma teadustööd õppetöös rakendada?**

Olen proovinud oma teadmisi keeleteadusest ka tundidesse tuua, nii palju kui õppekava kõrvalt on vähegi võimalik. Keeleteaduse eri suundade tutvustamine lihtsas vormis võimaldab tundidesse tuua põnevust ja vaheldust. Samas näiteks juba kuuendas klassis on õppekavas suhtlus eri tüüpi situatsioonides, kirjakeel ja kõnekeel. See on otseselt seotud minu teadustööga.

Proovin alati põimida nii-öelda põnevaid teemasid, et muuta õppimine huvitavaks ja mitmekülgseks. Näiteks kui läbisin täienduskoolitusena õpetajakoolituse, siis koostasid enda jaoks lühikese õppematerjali, kus kasutasin Tartu ülikooli suulise eesti keele korpusmaterjalile. Katsetasin selle materjaliga töötamist kuuenda klassi peal. Tegime seda avastusõppena, kus andsin õpilastele suulise vestluse katked ja lasin neil sealt avastada huvitavaid keelenähtusi, näiteks eneseeparandusi. Õpilased otsisid välja, milliseid keelelisi vahendeid kasutatakse suhtluses eneseeparanduseks. Alguses on suulise keele materjaliga töötamine õpilaste jaoks võõras ja nad ei saanud aru, mis see veel on. Kokkuvõttes said nad aga väga hästi hakkama ja olid väga rahul.

- **Kuidas tekitada õpilastes huvi ja motivatsiooni õppida eesti keelt ja kirjandust?**

Huvi saab tekitada sellega, kui teha tundides teistsuguseid, mitmekülgeid asju. Olgu selleks kas või varem mainitud suulise keele vestluskatketest põnevate keelenähtuste avastamine. Ei pea ju rääkima ainult *ki*-liite õigekirjast, vaid võib põimida ka põnevamaid teemasid. Näiteks meeldib õpilastele katsetada eri keelerakendusi, nagu kõnesüntesaatorit või viipekeele sõnastikku.

Huvi tekitamine on natuke nagu turundus. Ka igava teema võib pakendada huvitavasse raami. Meie koolis on näiteks Blue-Boti ja Ozo-boti robotid, millega saab teemasid hoopis mängulisemalt õpetada. Grammatikareegleid saab kinnistada ka näiteks põneva orienteerumismänguga. Õpetaja peab olema võimalustele avatud ja oskama õpilasi mitmekesiste ülesannetega üllatada. Õpetajatöö on justkui turundus, kus tuleb osatada asju huviäratavalt pakendada. Lisaks on õpetaja roll olla ka mängujuht.

Tihti kuuleb küll seda, et milleks meile eesti keele õpe, me ju niigi oskame eesti keelt. Samas kui me võrdleme suulist keelt ja kirjakeelt, siis selgub, et kirjakeeles me ikkagi spontaanselt kaasasündinult ei oska päriselt kõike ja ilma õppimata võime elus hätta jääda.

Tegelikult saavad õpilased väga hästi aru eesti keele õppimise tähtsusest. Kõige lihtsam näide on see, kui kandideerid tulevikus tööle ja on tarvis vormistada korrektne e-kiri. Selle jaoks on vaja teada kirjakeele reegleid. Kui õpilased saavad näidete varal keele tähtsuse enda jaoks lahti mõtestada, siis tegelikult ei ole neil motivatsiooniga probleeme.

Õpetaja peab oskama argumenteerida ja kandma hoiakut, et keeleõpe on oluline. Õpilastele tuleb pidevalt ja isegi mitte avalikult suuta edasi anda oma tundidega seda tunnet, et eesti keele õppimine on oluline. Eesti keel on eestlaste oma salakeel.